JIDIR
วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY INNOVATION REVIEW
ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2569 Vol. 9 No. 5 September – October 2026

บทความวิจัย

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

WORK PERFORMANCE EFFICIENCY ACCORDING TO ITDHIPADA PRINCPLE OF BANGKHLA SUB-DISTRICT MUNICIPALITY PERSONNAL IN CHACHOENGSAO PROVINCE

เพชรรัตน์ สุวัสดิ์สถาพร*, หัฏฐกรณ์ แก่นท้าว, รัฐพล เย็นใจมา
Petcharat Suwatsathaphon*, Hatthakorn Kaentao, Rattapon Yenjaima
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: petcharat.suw@mcu.ac.th
Received June 26, 2026; Revised September 2, 2026; Accepted September 7, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และ 3. นำเสนอการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินการวิธีวิจัยแบบผสานวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 386 คน ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.979 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยวิธีของเพียร์สัน และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ที่ได้เลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77) โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา ด้านคุณภาพงาน ตามลำดับ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (R = .707**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านฉันทะ ด้านวิมังสา ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ และ 3. ผู้วิจัยได้นำเสนอการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 ด้านเข้ามาประยุกต์กับการปฏิบัติงาน เป็นเหตุให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนี้ 1. ด้านคุณภาพงาน มีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ปฏิบัติงานถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบ มีความน่าเชื่อถือ 2. ด้านปริมาณงาน ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีการจัดลำดับความสำคัญที่เหมาะสม บรรลุเป้าหมายของงานอย่างครบถ้วน 3. ขั้นตอนการทำงานชัดเจน เป็นระบบ มีความสะดวกรวดเร็ว แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด และ 4. มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า วางแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รู้คุณค่าของการใช้ทรัพยากร

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, หลักอิทธิบาทธรรม, เทศบาลตำบล, การบริหารงานท้องถิ่น

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of work performance efficiency; 2. examine the relationship between the Iddhipada principles and work performance efficiency; and 3. propose guidelines for developing work performance efficiency based on the Iddhipada principles among personnel of Bang Khla Subdistrict Municipality, Chachoengsao Province. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, data were collected from a sample of 386 respondents using a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.979. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 10 purposively selected key informants, and the data were analyzed using systematic content analysis.

The findings revealed that 1. The overall level of work performance efficiency was high ($\overline{X}$ = 3.77). The aspects, ranked from highest to lowest, were operating costs, quantity of work, time, and quality of work, respectively. 2. The overall relationship between the Iddhipada principles and work performance efficiency among personnel of Bang Khla Subdistrict Municipality was moderately positive (r = .707**) and statistically significant at the 0.01 level. When individual aspects were considered, all aspects showed moderate positive relationships, ranked from highest to lowest as Chanda, Vimamsa, Viriya, and Citta, respectively; and 3. The proposed development of work performance efficiency involved applying the four Iddhipada principles to work performance in four areas: 1. quality of work, through systematic planning, accurate and complete performance in accordance with regulations, and reliability; 2. quantity of work, through systematic operations, appropriate prioritization, and complete achievement of work targets; 3. time, through clear and systematic work procedures that facilitate prompt operations and timely completion; and 4. operating costs, through economical and cost-effective use of resources, systematic budget planning, transparency, accountability, and awareness of the value of resource utilization.

Keywords: Work Performance Efficiency, Iddhipada Dhamma, Subdistrict Municipality, Local Administration

บทนำ

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยประสบการณ์และวิสัยทัศน์ของผู้บริหารอย่างนายกเทศมนตรีตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่สามารถขับเคลื่อนนโยบายให้สอดคล้องกับระเบียบและสภาพพื้นที่ ควบคู่ไปกับความร่วมมือของทีมงานหรือบุคลากรภายในหน่วยงาน บุคลากรเปรียบเสมือนฟันเฟืองและคลังสมองที่สำคัญในการผลักดันให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร หากบุคลากรมีศักยภาพสูง ผลงานที่ได้ย่อมมีประสิทธิผล ในทางตรงกันข้าม หากบุคลากรขาดประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์และไม่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเต็มที่ ดังนั้น องค์ประกอบด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรจึงถือเป็นกลไกสำคัญที่จะชี้วัดความสำเร็จในการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ชัยวุฒิ เทโพธิ์ และพงษ์เสถียร เหลืองอลงกต, 2563)

เทศบาลตำบลบางคล้าเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดและให้บริการประชาชนในระดับพื้นที่โดยตรง ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรจึงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนภารกิจของท้องถิ่นอย่างยิ่ง หากการปฏิบัติงานล่าช้าหรือขาดประสิทธิภาพย่อมส่งผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อองค์กร จึงจำเป็นต้องมีการคิดค้นและพัฒนาวิธีการต่าง ๆ เพื่อยกระดับการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพสูงสุด (จักรี ขอเจริญ, 2562) ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้ มีส่วนสำคัญในการช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรได้เป็นอย่างดี และเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในบริบทขององค์กรอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม (ณัฐวุฒิ หนูวงศ์ และสุปรีชา ชำนาญพุฒิพร, 2566)

หลักอิทธิบาทธรรม หรือหลักธรรมเพื่อความสำเร็จในการทำงาน ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1. ฉันทะ คือการสร้างความรักและความพอใจในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย 2. วิริยะ คือความขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคและมองงานเป็นความท้าทายเพื่อพัฒนาตนเอง 3. จิตตะ คือความตั้งใจ เอาใจใส่ และมุ่งมั่นจดจ่อกับการทำงาน และ 4. วิมังสา คือการใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และทบทวนวิธีการทำงานเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอยู่เสมอ โดยสรุปแล้ว หลักธรรมนี้สอนให้บุคลากรรักงาน สู้งาน ใส่ใจในงาน และทำงานด้วยปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อประเมินระดับประสิทธิภาพการทำงานตามกรอบหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (ม.ม. 13/247/292) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการทำงาน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นข้อมูลสำคัญให้เทศบาลตำบลบางคล้านำไปใช้ส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การให้บริการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้รับบริการภายในเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 10,536 คน (เทศบาลตำบลบางคล้า, 2564)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานในสาขาพระพุทธศาสนาและรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 รูปหรือคน กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 2 คน กลุ่มบุคลากรระดับปฏิบัติการ จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้รับบริการ จำนวน 2 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 1. ปัจจัยส่วนบุคคล 2. หลักอิทธิบาท 4 และ 3. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.979

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่าง จำนวน 386 คน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาสังเคราะห์และเรียบเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปได้ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

ที่	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านคุณภาพงาน	3.72	0.95	มาก
2.	ด้านปริมาณงาน	3.79	0.90	มาก
3.	ด้านเวลา	3.75	0.91	มาก
4.	ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	3.84	0.85	มาก
	ภาพรวม	**3.77**	**0.84**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.85) รองลงมา ด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.90) ด้านเวลา ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.91) และด้านคุณภาพงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.95) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ สรุปได้ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	ตัวแปรตาม			
		1. ด้านคุณภาพงาน	2. ด้านปริมาณงาน	3. ด้านเวลา	4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
ตัวแปรอิสระ					
หลักอิทธิบาท 4	.707**	.552**	.680**	.676**	.731**
1. ฉันทะ ความพอใจ	.745**	.629**	.722**	.714**	.713**
2. วิริยะ ความเพียร	.614**	.450**	.587**	.590**	.671**
3. จิตตะ ความเอาใจใส่	.596**	.443**	.573**	.573**	.639**
4. วิมังสา ความไตร่ตรอง	.660**	.522**	.635**	.624**	.681**

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (R = .707**) พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ ความพอใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (R = 0.745**) รองลงมาคือ ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (R = 0.660**) ด้านวิริยะ ความเพียร มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (R = 0.614**) และด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (R = 0.596**)

3. การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้ โดยนำหลักอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีรายละเอียด ดังนี้ 1. ด้านคุณภาพงาน มีการค้นคว้าเพิ่มเติมและนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีแผนการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า งานมีความถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบและมาตรฐานที่กำหนด เชื่อถือได้ และการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ 2. ด้านปริมาณงาน ปฏิบัติงานได้ตามปริมาณงานที่กำหนดไว้ จัดลำดับความสำคัญของปริมาณงาน บริหารจัดการปริมาณงานได้เหมาะสม การวางแผนบริหารจัดการปริมาณงาน และงานบรรลุเป้าหมายตามปริมาณงานที่กำหนด 3. ด้านเวลา ระยะเวลาในการให้บริการมีความเหมาะสม มีความสะดวกรวดเร็ว ขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อน ความชัดเจนของขั้นตอน การทำงานอย่างเป็นระบบ และการบริหารจัดการเวลาตามกรอบเวลาที่กำหนด และ 4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ประกอบด้วย

ประหยัดทรัพยากร คำนึงถึงความคุ้มค่า นำทรัพยากรที่ใช้แล้ว มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ตระหนักและกระตุ้นให้ผู้อื่นใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดการใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการดำเนินงานด้านงบประมาณเป็นไปอย่างมีระบบถูกต้องตามระเบียบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ 1. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยมีการปฏิบัติงานสำเร็จด้วยความคุ้มค่า ประหยัดทรัพยากรได้มีการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในการบริการประชาชน ตระหนักและกระตุ้นให้ผู้อื่นใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าเพื่อให้บริการประชาชน 2. ด้านปริมาณงาน โดยมีการปฏิบัติงานได้ตามปริมาณ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการวางแผนบริหารจัดการปริมาณงาน และจัดลำดับความสำคัญของปริมาณงาน เพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานในการให้บริการประชาชน 3. ด้านเวลา โดยมีการปฏิบัติงานตามระยะเวลาในการให้บริการแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม การให้บริการในแต่ละขั้นตอนมีความสะดวกรวดเร็ว ขั้นตอนการให้บริการไม่ยุ่งยากซับซ้อนในการให้บริการประชาชน และ 4. ด้านคุณภาพงาน โดยมีการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม และนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีการวางแผนการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าและการปฏิบัติงานมีความถูกต้องครบถ้วน เชื่อถือได้ในการให้บริการประชาชน สอดคล้องกับงานของกนกอร เจริญศุข และภิรดา ชัยรัตน์ (2569) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงาน ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในภาพรวม คือ ($\overline{X}$ = 4.51) เมื่อแยกเป็นรายด้าน 1. ด้านคุณภาพงาน คือ ต้องการให้ผลงานที่ได้จากการปฏิบัติงานมีคุณภาพเสมอ การปฏิบัติงานมีความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกครั้ง 2. ด้านปริมาณงาน คือ การพยายามปฏิบัติงานให้ได้ครบตามจำนวนปริมาณงานที่กำหนด หน่วยงานกำหนดเป้าหมายปริมาณของงานเหมาะสมกับจำนวนอัตรากำลังทั้งหมด 3. ด้านเวลา คือ การให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง กำหนดระยะเวลาการปฏิบัติงานได้เหมาะสมตามลักษณะงาน และ 4. ด้านค่าใช้จ่าย คือ การใช้งบประมาณอย่างถูกต้อง เป็นไปตามระเบียบ ข้อกฎหมาย และให้ความสำคัญต่อการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (R = 0.707**) แสดงให้เห็นว่า การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน มีส่วนช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรเทศบาลตำบลเสลภูมิ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า 1. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ 1. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารราชการ การปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ รอบคอบ และรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน โดยยึดกฎหมายระเบียบ และประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ 2. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจ มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจงานที่ได้รับมอบหมาย 3. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการ พยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่การให้บริการให้ดีขึ้นอยู่เสมอ และ 4. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ในประชาชน มีความรับผิดชอบและอุทิศตัวต่อการปฏิบัติหน้าที่ในประชาชน 2. บุคลากรเทศบาลตำบลเสลภูมิ อำเภอเสภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ดังนี้ บุคลากรควรนำหลักวิมังสามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยหมั่นพิจารณา

ตรวจสอบ และปรับปรุงการปฏิบัติงานเพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ควรนำหลักจิตตะมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อเสริมสร้างความเอาใจใส่ ความตั้งใจ และความรับผิดชอบต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ให้บริการประชาชนอย่างเต็มความสามารถ ยึดหลักวิริยะในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร ความอดทน และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และควรนำหลักฉันทะมาใช้เป็นแนวทางในการทำงาน เพื่อสร้างความรัก ความพึงพอใจ และความศรัทธาในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เป็นผลที่เกิดจากประยุกต์เข้ากับหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. ด้านฉันทะ ความพอใจ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรัก ความพอใจ และใจรักในงานที่ปฏิบัติ ทำงานด้วยความสุขยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดเป็นพิเศษ 2. ด้านวิริยะ ความเพียร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความรับผิดชอบ 3. ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้น มีสมาธิจดจ่อกับงานที่รับผิดชอบ และใส่ใจในรายละเอียดของงาน และ 4. ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง ส่งเสริมให้บุคลากรให้มีการตรวจสอบ และทำความเข้าใจก่อนปฏิบัติ ดำเนินงานตามแผน ประเมินผล ทบทวนอย่างรอบคอบ และนำข้อบกพร่องหรือข้อเสนอแนะมาปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1. ด้านคุณภาพงาน มีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ปฏิบัติงานถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบ มีความน่าเชื่อถือ 2. ด้านปริมาณงาน งานดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีการจัดลำดับความสำคัญที่เหมาะสม บรรลุเป้าหมายของงานอย่างครบถ้วน 3. ขั้นตอนการทำงานชัดเจน เป็นระบบ มีความสะดวกรวดเร็ว แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด และ 4. มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า วางแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รู้คุณค่าของการใช้ทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ศักดิ์ ทั่งทอง และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์ จังหวัดนนทบุรีในชีวิตวิถีใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านคุณภาพของงาน คือ การผลิตสินค้าและให้บริการที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน สามารถสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าได้ ด้านปริมาณงาน คือ ความสามารถในการเพิ่มปริมาณการจำหน่ายสินค้าและบริการ ส่งผลให้ผลประกอบการขององค์กรสูงขึ้น ด้านเวลา คือ การดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว โดยมีการกำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน และด้านค่าใช้จ่าย คือ การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งผลให้ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานลดลงซึ่งเป็นการมุ่งเน้นพัฒนาประสิทธิภาพ ทั้งในด้านคุณภาพของงาน ปริมาณงาน การลดขั้นตอน/ระยะเวลา และความคุ้มค่าในด้านค่าใช้จ่าย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรูปแบบดังกล่าวเริ่มต้นจากการปลูกฝังคุณธรรม 4 ประการให้เป็นกลไกขับเคลื่อนจากภายใน ได้แก่ การสร้างความรักและพอใจในหน้าที่ด้วยความเต็มใจ (ฉันทะ) ความมุ่งมั่นทุ่มเทและไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค (วิริยะ) ความเอาใจใส่และจดจ่อต่อรายละเอียดของภาระงานที่ได้รับมอบหมาย (จิตตะ) และการใช้สติปัญญาไตร่ตรองทบทวนเพื่อปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ (วิมังสา) เมื่อบุคลากรนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้เป็นแกนหลักในการ

ปฏิบัติงาน จะส่งผลลัพธ์เชิงบวกต่อการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ การสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ การบริหารจัดการปริมาณงานให้บรรลุเป้าหมายตามกำหนด การปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็วและตรงตามกรอบเวลา ตลอดจนการใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ท้ายที่สุด รูปแบบความสัมพันธ์นี้จะช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความพร้อมรอบด้าน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การขับเคลื่อนการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัย
ที่มา: เพชรรัตน์ สุวัสดิ์สถาพร

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ หลักอิทธิบาทธรรม และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยสามารถอธิบายรายละเอียดของแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความรัก ความพอใจ ใจรักในงานที่ปฏิบัติ ไม่มีความลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดเป็นพิเศษ มีความสุภาพอ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มาติดต่อขอรับบริการ และทำงานด้วยความสุข 2. วิริยะ ความเพียร คือ ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานเต็มความสามารถ รวดเร็ว มีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ แนวทาง คือ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเอาใจใส่และกระตือรือร้น เห็นคุณค่าของทรัพยากร ไม่ใช้อย่างสิ้นเปลือง มีความรับผิดชอบในงานแม้งานจะมีปัญหาอุปสรรค มีสมาธิจดจ่อกับงานที่รับผิดชอบและมีการติดตาม ตรวจสอบ ใส่ใจในรายละเอียดของงาน และ 4. วิมังสา ความไตร่ตรอง คือ ส่งเสริมให้บุคลากรทำความเข้าใจงานก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ปฏิบัติงานตามแผนงานและขั้นตอนที่กำหนดไว้ ตรวจสอบ ทบทวน

ไตร่ตรองงานอย่างรอบคอบ มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน และนำข้อบกพร่องหรือข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขงาน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านคุณภาพงาน คือ มีการค้นคว้าเพิ่มเติมและนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีแผนการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า งานมีความถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบและมาตรฐานที่กำหนด เชื่อถือได้ และการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ 2. ด้านปริมาณงาน คือ ปฏิบัติงานได้ตามปริมาณงานที่กำหนดไว้ จัดลำดับความสำคัญของปริมาณงาน บริหารจัดการปริมาณงานได้เหมาะสม การวางแผนบริหารจัดการปริมาณงาน และงานบรรลุเป้าหมายตามปริมาณงานที่กำหนด 3. ด้านเวลา คือ ระยะเวลาในการให้บริการมีความเหมาะสม มีความสะดวกรวดเร็ว ขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อน ความชัดเจนของขั้นตอน การทำงานอย่างเป็นระบบ และการบริหารจัดการเวลาตามกรอบเวลาที่กำหนด และ 4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน คือ ประหยัดทรัพยากร คำนึงถึงความคุ้มค่า นำทรัพยากรที่ใช้แล้ว มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ตระหนักและกระตุ้นให้ผู้อื่นใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดการใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการดำเนินงานด้านงบประมาณเป็นไปอย่างมีระบบถูกต้องตามระเบียบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลบางคล้า ควรมีนโยบายในการส่งเสริมการปฏิบัติงานบุคลากรให้มีคุณภาพ โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

2. เทศบาลตำบลบางคล้า ควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นให้บุคลากรสามารถบริหารจัดการเวลาได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานได้ทันตามกรอบเวลาที่กำหนด และดำเนินงานได้ครบถ้วนตามปริมาณงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. เทศบาลตำบลบางคล้า ควรมีการเสริมสร้างทักษะ ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในการนำหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน มาประยุกต์ใช้กับการทำงานให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดให้มีการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน เหมาะสมกับภาระงาน มีการติดตามผลและให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรมีความมุ่งมั่น อดทน และสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผลการทำงานและการทบทวนปัญหาอุปสรรค เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ควรส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรักและความพอใจในงานที่ปฏิบัติเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานด้วยความสุขต่อการทำงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังเทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมในบริบทที่แตกต่างกัน

2. อาจนำหลักพุทธธรรมอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักอิทธิบาทธรรม เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 หรือหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชนในมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการติดตามผลในระยะยาวเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อประเมินความยั่งยืนของการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

กนกอร เจริญศุข และภิรดา ชัยรัตน์. (2569). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงาน. วารสาร มจร โกศัยปริทรรศน์, 4(1), 124–140.

จักรี ขอเจริญ. (2562). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ จังหวัดตราด. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2568 จาก https://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/index.php/abstractData/viewIndex/272.

ชัยวุฒิ เทโพธิ์ และพงษ์เสถียร เหลืองอลงกต. (2563). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 14(1), 251–265.

ณรงค์ศักดิ์ ทั่งทอง และคณะ. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์ จังหวัดนนทบุรีในชีวิตวิถีใหม่. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(4), 13–27.

ณัฐวุฒิ หนูวงศ์ และสุปรีชา ชำนาญพุฒิพร. (2566). การใช้หลักอิทธิบาทธรรมต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 11(2), 91–101.

เทศบาลตำบลบางคล้า. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) เทศบาลตำบลบางคล้า. ฉะเชิงเทรา: เทศบาลตำบลบางคล้า.

พระครูปลัดสุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ). (2566). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรเทศบาลตำบลเสลภูมิ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(7), 2648–2656.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). ธรรมะกับการทำงาน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.